

Platons erotiske verden

//

//]]]]> //]]>

BOKOMTALE: Eros og det erotiske står sentralt i en rekke av Platons dialoger, hevder Jill Gordon i en ny bok – og lar Eros følge den menneskelige sjelen fra begynnelse til slutt.

Av Hege Dypedokk Johnsen, stipendiat i filosofi ved Stockholms Universitet

Når filosofiprofessor Jill Gordon inviterer oss inn i Platons erotiske verden er det ikke gjennom hovedinngangen. I hovedinngangen ville vi først møtt en gjeng festglade talere fra *Symposion* – den av Platons dialoger som er mest kjent for sitt erotiske innhold. Gordon geleider oss i stedet inn på dialoger som *Timaios*, *Kratylos*, *Parmenides*, *Theaitetos* og *Faidon*, og argumenterer for at også disse bør leses som erotisk ladede.

Ved å fokusere vekselvis på detaljer som ord og uttrykk i enkeltpassasjer, og på de større kontekstene, slik som bakgrunnshistorier og settinger for disse dialogene, argumenterer Gordon for at eros er et sentralt og gjennomgående tema i Platons filosofi.

Bittersøte eros

Så hva er det som gjør eros sentralt hos Platon – *hva er platonsk eros?* Platon skriver om eros både som begrep og gud. I *Symposion* beskrives Eros som en halvgud, en formidler mellom sanseverden og idéverden, mellom væren og ikke-væren, det gode og det onde, det skjønne og det stygge, visdom og dumskap. Eros er *imellom*: Hadde han vært fullstendig skjønn ville han ikke hatt et behov for å elske det skjønne, slik den allvitende ikke har behov for å begjære visdom (jf. *Lysis*. 218a; *Symp.* 204a–c).

Eros, både guden og konseptet, genererer en spesiell type intenst begjær: Et begjær etter å bli noe, bli hel, til å inngå i en enhet (for eksempel med en bestemt person), et begjær etter udødelighet, etter skjønnhet, etter kunnskap man ikke har og kanskje aldri kan få, og etter erfaringer som synes å være og kanskje også er utenfor rekkevidde. Som Sapfo skrev, kan erfaringer av eros være bittersøte (*glukupikron*; «søt-bitter», *Poetarum Lesbiorum Fragmenta*, fr.130). Eros kan også gjøre deg gal og destruktiv, oppleves som en sykdom som gir deg febervarme og svette, og eros kan gjøre deg svakelig og slavisk – som om du var blitt bitt av en slange (*Symp.* 217e–218a, 219b).

Men om eros er kultivert gjennom god veiledning (både guddommelig og menneskelig, via en passende erotisk partner) er vi modige og begjærlige. Da er vi kreative og produktive, da strekker vi oss i mot det vi vil ha, vi søker og vi elsker. Vi tør gjøre oss sårbare, intellektuelt så vel som emosjonelt.

Mot, utspørring, eros

//

//]]]]> //]]>

Så er det også, som Gordon påpeker, en kobling i mellom ordene *heros* (heros), *eros* (eros) og *erotao* (erotao) – som grovt sagt betyr «helt», «eros» og «jeg spør» (Gordon, ss. 59–61). Platon vet å leke seg med denne koblingen i flere dialoger (*Krat.*, 398d1–e1; *Symp.* 204d3–e3), og Gordon viser oss hvordan samme uttrykk og metaforer omkring *mot*, *utspørring* og *eros* dukker opp både i de såkalte «erotiske» og de «ikke-erotiske» dialogene, for eksempel metaforer om hester og gymnastikk i *Faidros* og *Parmenides* (s. 99–104). (De som regnes blant «erotiske dialogene» er de hvor eros diskuteres eksplisitt og inngående, slik som *Faidros*, *Lysis*, *Charmides*, *Alkibiades I* og *Staten*.)

Metaforer med samme kobling finnes også i *Theaitetos*, hvor Sokrates forsøker å få Theodoros til å delta i samtalen ved å spørre ham om han synes det hadde vært riktig å sitte og se på nakne menn som bryter med hverandre, men selv nekte å delta, nekte å kle seg naken og «ta sin tur» (*Tht.* 162b). Her sammenlignes nakenbryting med det å delta i en filosofisk dialog, hevder Gordon (s. 139): Man kan overmannes av den andre, bli fastklemt, miste fotfeste og ikke klare å reise seg i tide – og i Adams drakt få sine svakheter eksponert.

Erotikkens kunst

I Gordons behandling av dialogene reduseres ikke metaforene, mytene og karakterene – samt relasjonene dem imellom – til «dramatisk krydder». Hun vektlegger det poetiske og dramaturgiske, og viderefører slik arbeidet fra et tidligere arbeid *Turning Toward Philosophy: Literary Device and Dramatic Structure in Plato's Dialogues* (1999). Gordon fokuserer mer på dette enn på å analysere argumenter som fremkommer i dialogene:

Den som ønsker seg en nøye gjennomgang av ulike argumenter i de forskjellige dialogene vil med andre ord bli skuffet.

Det Gordon vil er å vise oss, gjennom sin noe eksentriske lesning av Platon, er at Platon har en holistisk fremstilling av eros: den erotiske symbolikken og omtalen av eros i de «ikke-erotiske» dialogene er konsistent med den vi kjenner fra de såkalte erotiske dialogene. Likedan spiller de erotiske relasjonene mellom karakterene en vesentlig rolle også her, selv om de ikke er like dramatisk skildret som i for eksempel *Symposion*. (Hun fremhever forholdene mellom *Parmenides* og *Zeno* (s. 88; *Parm.* 127b–c, 128a), og Sokrates og *Theaitetos* (s.130, 135; *Tht.* 128a), som eksempler på dette.) Hun påpeker også hvordan Sokrates ikke bare er «epistemisk jordmor», men også en «matchmaker» (ss. 131–135, *Tht.* 149dff.), og at begge disse aktivitetene ifølge Sokrates

inngår i *ta erotika*, «erotikkens kunst». Dette er interessant med tanke på at Sokrates, som vanligvis hevder sin uvitenhet, påstår at han er ekspert på nettopp erotikkens kunst (*Symp.* 177d–e).

LES OGSÅ: [Platons Symposion under lupen](#)

Fra begynnelse til slutt

Gordon demonstrerer hvordan eros er sentralt for den menneskelige sjelen fra begynnelse til slutt: Fra *Timaios* og skapelsen av den erotiske sjel med en disposisjon til å streve imot ideene (kap. 2); til *Kratylos* og øvelsene for å opparbeide det nødvendige motet til jakten på de erotiske objektene (kap. 3); videre til *Parmenides* og *Theaitetos* hvor det gjelder å finne den beste erotiske partner, for blant annet å kunne oppnå selvinnsikt (kap. 4 og 5); og til slutt til *Faidon* og den platonske gjenerindringen, som paradoksalt nok kan – om sjelen har hatt rett erotisk veiledning – kaste oss fremover til gjenforeningen med idéene ved livets slutt (kap. 6).

Som det nok har fremkommet allerede, er det ikke få dialoger Gordon analyserer. En innvending mot boken kunne derfor ha vært at hun gaper over for mye. Man kunne anklages for akademisk hybris av mindre. Men dette er ikke en innvending jeg ønsker å argumentere for. Tvert i mot. Etter min mening bidrar studier som dette til å forbedre vår helhetsforståelse av Platon, i dette tilfellet nærmere bestemt av hans konsept om eros. Dette betyr ikke at Gordon argumenterer for, eller insisterer på, at alle platonske dialoger «egentlig» bare handler om eros. Det betyr at hun argumenterer for at det finnes vesentlige likheter i ideene som uttrykkes om eros. Disse likhetene finner hun på tvers av de dialogene hun behandler.

Dette inkluderer de såkalt «ikke-erotiske» dialogene, som er mer kjent for sine epistemologiske og metafysiske aspekter – noe som styrker hennes hovedtese om at eros er et sentralt og gjennomgående konsept i Platons filosofi.